

הלכות תפלין סימן כה

בהם תחלה (ד) *ויצטרף להניחם (ה) קדם השלית כדי שלא יעבר על המצוה: הגה מיהו אם תפלין מזמנים בידו (ו) ואין לו ציצית, (ז) אין צריך להמתין על הציצית, אלא מניח תפלין, וכשמביאים טלית מעטפו (דברי עצמו): **ב** *מי שהוא זהיר בטלית קטן: **לכששנו וניח תפלין (ח) בביתו, וילך לבוש בציצית ומכתה בתפלין לבית הכנסת (ט) ויש יתעטף (י) (ב) בטלית גדול:** הגה והעולם נהגו (י) להתעטף אף בטלית גדול קדם (יא) ולברך עליו, ואחר כך מניח תפלין והולך לבית הכנסת: **ג** **הרא"ש** היה מסדר הכרכות עד **עוטר ישאל בתפארה**, (יב) ואז היה מניח תפלין (יג) ומברך **עוטר ישאל בתפארה**: **ד** **צריך שהיה תפלין עליו (יד) בשעת קריאת שמע ותפלה:** ה (טו) **יבין בהנחתם, שצננו**

ג זכר קריאת ואתמול
ד טו ה כרכות י"ד
ו ר י"ג שם ח

שערי תשובה

(3) **בטלית גדול:** עב"ט. וברבי"ט כתב בשם תשו' מהר"י מולכו כ"י מי שתיה מנח בכיסו טלית של חל ותפלין, וטלית של שבת היה למעלה מכל, אם יכול להעביר על של שבת ורקח של הל' והביא מתוספות דיוקא דף ג' רל אף שיש אין מעבירין כו' אלא כי כפי למעבר פרוהו, ושוב דחה זאת; והבר"ט כתב ללמד מדברי המגן אברהם אלו

באור הלכה

בה משום חשש דמעבר על המצוה, אבל כל זה אין שום לדינא, דהא לדעת המחבר דמסתין קוטה וכן פסקו כמעט כל האחרונים ונחלבו והביח' ותשו' והשגת' א"ם והארצות התיים, ולא כמגן אברהם] אין חלוק בזה, שהוא סובר דאפילו אם התפלין מניח בתוך כיסו שיש בזה אין מעבירין. ובאמת פשוט הוא לעניות דעתי דגם המגן אברהם מודה בזה וירא להפרימגדים, דעד כאן לא קשרי המגן אברהם אלא היא שהתפלין מניחין בכיסו ענין שלא יגע בהן כלל בידו רק עליו יכיס, ואי אפשר להניחן עליו יכיס, מה שאין כן בזה שהם ממש בידו, או שלפי הושתט ידו הם מזמנין לפני תחלה, מה יועיל במה שהם ענין בתוך הכיס. ויראה לךרינו ממה שכתב המגן אברהם בעצמו לקמן בסימן כח ס"ק ד, דמה שכתב המחבר "ועליו של יד" פרושו שיתנו קצת לצד מעלה, הרי דצריך לתנו לצד מעלה כדי שישמע בהם תחלה, ולהפרימגדים אין צורך לתנו רק שיתנו סימן בכריכת הרצועות כדי שיתחין בהם בניגיתו כס איזו שלידי ואיזו שלידי ולא יוציא השלידיא תחלה מהתיק, וכמו שכתב במשפחות זהב אות י'. ויש לנשב לדידה, וכנתת השלוחן צריך כדי שלא ישפח ויוציא השלידיא מתיק, ודחיק, ואולי יהו פנתת הפרימגדים בעצמו מה שעשאר בידו עיני מלפניו סימן כח ס"ק" במגן אברהם. ואולם כל זה אין נפקא מינה לדינא דירידן דמסקינן בלאו הכי ולא כמגן אברהם אפילו אם הם מניחין בתוך כיסו. מיוצא מדברינו, דאם הושתט ידו בתוך כיס השלית ופגע קדם בהתפלין, מחיב להוציאן קדם ולהניחן משום אין מעבירין על המצוה; וכן לענין תפלין יש לו לומר בהתחלה להיות מנח השלידי קצת לצד מעלה ולא בשום ממש, כדי שלא לפגע בתוך הכיס בהשלידיא ברישא, כדי שלא יעבר על הדין דאין מעבירין: * **ויצטרף להניחם**, באזוהי יש לענין, אם פשט השלית ותפלין רק לפי שעה ודעתו להחזירם תכף, דמסקינן לקמן דאין צריך לתור ולברך, ואחר כך בעת לבושה נדמנו לו התפלין מקדם, אם מניח להניחן תחלה, ואולי כיון דלא הושתט דעתו אפשר כאלו הוא עומק ענין בהמצוה; ופשוטא כיון שיש יתברך דאין לחלק בזה, מהא דיוקא ל"ג ע"ב בתוספות ד"ה עבודי, מפורש רבנו אליהו שפירש מיימא דרבא לענין משמושו, דחביב למשמש בשלידי בתחלה מחמת אין מעבירין, אף דלענין משמושו קמא לן דאין לברך על המשמוש כי לא נסתלק ענין מהמצוה, וכל שכן בענינו. ואין לומר דישם קאי לפי דינא דנקרא דבומנס היו מברכין על המשמוש, זה אינו, דבעל המיימא דישם הוא רבא, ורבא בעצמו סבירא לה בספ"ה מ"י ע"א דאין לברך על המשמוש. ואין לומר דרבנו אליהו יסבר מנו שריועה הבית יוסף בסוף הסימן לאמר לדעת הרמב"ם דלחבי השמיט הרמב"ם האי דינא דמשמוש דסבירא לה דדוקא אם נסתלקו ממקומן ורועה להתוודע דהוה הוא הנחה מתירש ממש, ולא פליגי כלל רבא ורבנן דבי ר"א ע"ש שם, דהוה אינו, דעליביתיה הרבנו אליהו לא סבירא לה כן, דאם כן ישאר קשת התוספות במקומה כמו שנקמטו על רש"י, דלמה צריך רבא לאמר שעת מנה מדריש לקיש, והלא מקרא נפקא: מתחלה וקשרתם והדר ולטפסת; אלא ודאי דהרבנו אליהו על כרחו דרבא סבירא לה דהוה לא מקרי הנחה, או דהרבנו אליהו סבירא לה דמשמוש מקרי אפילו לא נסתלקו ממנו וכאידך פוסקים, ואפילו הכי סבירא לה לרבא דישך בזה אין מעבירין; ואלו ודאי דכרתבינו דאין לחלק בזה: * מי שאורא וזהו ידו רבוי, ורועה לומר, כי קחוב בושה שמתנה לילך מפתח ביתו בציצית

באר היטב

(3) **בטלית גדול:** ואפלו בא לידו השלית קדם שהניח תפלין א"צ להתעטף בו בביתו, כיון שאין דעתו ללבוש כאן, מ"א. וענין הרב"ז סימן לו. כתב בתשובת מהר"ם מלוברין סימן ל"ז: אחר נקשר עצמו בקניס לילך לתהלים קדם אור הבקר, וצמה רוצה לחזור בו מפני שאינו יכול לילך לבח"כ

משנה ברורה

(ד) **ויצטרף להניחם**, נראה לי פשוט דאם מתפלל בביתו ורועה להניח טלית ותפלין, ובתוך חדר שלפניו מנח התפלין ובתוך חדר אחר מנח השלית, צריך להניח תפלין ברישא כדי שלא יעבר על המצוה, אחר דהתפלין מזמנין לפניו תחלה, ואף שלא נטל עדין התפלין בידו ויראה מהא דיוקא לג ע"ב בגמרא וכי ע"ל להיכל וכיו' ע"ש; (ה) **קדם השלית**, ואם עבר והניחם מידו ונטל השלית, (ו) שוב אמור לענין ונטל התפלין: (ו) **ואין לו ציצית**, אפלו הוא הולך בלי ד' קנפות וכל שכן לפי מנהגנו דכל אחר זהיר בטלית קטן: (ז) **אין צריך**, מפני שאין משהין את המצוה, (י) **אף על פי שיש לומר שישעשה אחר כך יתר מן המכתה**, מצוה בשעתה חביבא⁽¹⁾; וכן (י) **בתדיר ושאנו תדיר דקמא לן דתדיר קודם**, אם אין התדיר לפנינו אין צריך להמתין: **ב** (ח) **בביתו**, כדי שיצא (ח) מפתח ביתו בציצית ותפלין, וכמו שהביא הבית יוסף והדרכ"ו משה בשם הזהר ע"ש שם שהוא ענין גדול⁽²⁾. ואם יודע שילך דרך מבואות המטנפות⁽³⁾ או שמצויין נקרים ברחוב, (ט) **יניחם בחצר בית הכנסת**, ואם (י) **אי אפשר יניחם בביתו ויכסם בכובע או בידו**⁽⁴⁾. וע"ש (יא) **בארצות הים**, שכתבו, במשכים קדם אור הבקר ובא לבית הכנסת, לא שיש אהזרת הורה, דצדין לא מטי זמן חיובא. ומכל מקום כשיאור היום יותר טוב שיצא לחצר בית הכנסת וילבשם שם ויכנס אחר כך לבית הכנסת: (ט) **וישם יתעטף**, ואף על פי (י) **שבא השלית גדול לידו קדם שהניח התפלין**, אין צריך להתעטף בו בביתו, כיון שאין דעתו ללבוש כאן⁽⁵⁾: (י) **להתעטף**, ובקמוס שמצויין נקרים ברחוב (י) **יתעטף בחצר בית הכנסת** אם אפשר לו: (יא) **ולברך עליו**, פרושו, ברכת להתעטף, ויכנס לפטר בכרכה זו גם השלית קטן, ויברלעל בסימן ח סעיף י', ע"ש שם במשנה ברורה סעיף קטן כד: **ג** **ואז היה וכיו'**, כדי לתן שבח והודאה בכרכה זו גם על התפלין שנקראין פאר, שנקמטו "וראו כל עמי הארץ וגו' ויראו מפני", ודרשינן פאר לישאל, כמו שנקמטו "וראו כל עמי הארץ וגו' ויראו מפני", ודרשינן אלו תפלין שבראש: (יג) **ומברך עוטר וכיו'**, ובארצות התיים כתב: לא ראיית שנוהגין כן, רק מניחין תפלין קדם ברכת השחר או אחר כך, כל אחד לפי מנהגו, רק ראיית מדקדקים למשמש בתפלין של יד ושל ראש בשעה שמברך ברכה זו: **ד** **בשעת קריאת שמע ותפלה**, ורועה לומר, לכל הפחות בשעת קריאת שמע ותפלה, ויברלקמן בסימן לו סעיף ב. ואמרנן בגמרא: כל הקורא קריאת שמע בלי תפלין⁽⁶⁾ הרי הוא כאלו מעיד עדות שקר בעצמו⁽⁷⁾, ופרשו בתוספות, לפי שאומר "אקשרתם לאות" וגו' ואין קושרתם⁽⁸⁾; ואף שבדיעבד יצא ידי קריאת שמע, מכל מקום

יש לו עברה מצד אחר, שמקרא על עצמו ורועה ליקום רצון השם יתברך, וזהו עדות שקר שמעיד על עצמו. ויש עוד פרוש אחר ע"ש בבלושו וכתב בספר חרדים, דמנהג נלמדו כשאומר "ואהבת את ה'" וגו' יראה להקניס אהבת השם יתברך בלבד⁽⁹⁾, שלא יתנה כדובר שקר⁽¹⁰⁾. ודע דלא אמרו כן אלא כשעושה כן במזיד⁽¹¹⁾, שמתעצל להניח תפלין קדם קריאת שמע, אבל מי שאין לו תפלין, או כשהוא בדרך וממתק קר רצוה אינו יכול להניח תפלין, וכל כהאי גוונא, בודאי אין לו לאחר קריאת שמע בזמנה מחמת זה⁽¹²⁾; לבוש בסימן נח והעמקתי שם את לשונו, ע"ש שם: ה (טו) **יבין**

שער הציצין

(ה) פשוט: (1) מגן אברהם; (2) פרימגדים; (3) מגן אברהם; (4) מגן אברהם; (5) ארצות התיים; (6) אלהי רבה ופרימגדים וארצות התיים; (7) (8) מגן אברהם; (9) מגן אברהם; (10) מגן אברהם; (11) מגן אברהם; (12) מגן אברהם.

הלכות תפילין סימן כה

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ז]

אף-על-פי שיש לומר שיש צורך אחר-כך יותר מן המבקר, מצוה בשעתה חביבא⁽¹¹⁾.

11) לגבי קידוש לבנה פסק השו"ע לקמן (סי' תכו ס"ב), שאף אם הגיע זמנה מיתין למוצאי שבת, שאז הוא מבושם ובגדיו נאים. ובספרו מחנה ישראל (פ"טו ס"ה) כתב בשם החי אדם (כלל סח ס"א), שמדין זה יש ללמוד, שבמקום שאם ישנה המצוה יקיימנה אחר כך באופן מובחר יותר, מותר להשהותה, ושלא כמו שכתב כאן. ובשם ספר חסידים הביא, שבכל אופן יעשנה מיד, ומסיק שם, שאם אינו יודע מה ילד יום, לכל הדעות יש לעשותה מיד. ובביה"ל להלן (סי' ד"ה פג) ובמשנב לקמן (סי' תכו ס"ק כ) כתב בשם ספר מעשה רב, שהגרי"א היה ממחר לקדש את הלבנה ולא המתין. והארצות החיים (המאיר לארץ ס"ק יג) כתב לחלק בין מצות קידוש לבנה ובין מצות תפילין, שבקידוש לבנה על ידי ההמתנה למוצאי שבת משתבחת מצות הקידוש לבנה עצמה, מה שאין כן בתפילין שאין המצוה עצמה משתבחת בכך. ובשעה"צ שם (ס"ק כא) כתב, שכדברי הספר חסידים משמע גם בפמ"ג ובפתחי תשובה.

[משנב ס"ק ח]

עין שם שהוא ענין גדול⁽¹²⁾. ואם יודע שילך דרך מבואות המטונפות⁽¹³⁾ וכו', ויכסם בכובעו או בידו⁽¹⁴⁾.

12) ובגדיו האם עדיפה המעלה להיות מהעשרה הראשונים הבאים לבית הכנסת, על פני המעלה ללכת לבית הכנסת כשהוא מעוטף בטלית ותפילין, הביא לקמן (סי' צ"ט ס"ק מז) בשם המג"א (שם ס"ק כח), שהארי"ז ז"ל לא היה מהעשרה הראשונים הבאים לבית הכנסת, משום שנוצר לפנות שהיה לו חול, וגם כי רצה לילך מעוטף בטלית ותפילין לבית הכנסת, ואי אפשר לעשות כן קודם היום, ומכך דייק המג"א (כאן ס"ק ג) שהמעלה ללכת לבית הכנסת כשהוא מעוטף בטלית ותפילין עדיפה, וכן הביא הכף החיים (כאן ס"ק יח) בשם כמה אחרונים. וזה שלא ככתוב בארצות החיים (המאיר לארץ ס"ק יח) שביאר שעיקר טעמו של הארי"ז ז"ל הוא משום שהיה צריך לפנות, והטעם השני רק מצטרף לו, ולדבריו כתב שמעלת עשרה הראשונים שהזכירה בגמרא עדיפה על המעלה שילך לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין. וגם המחצה"ש (כאן ס"ק ג) כתב שעיקר טעמו של הארי"ז ז"ל לא היה מטעם זה.

13) ורחובות שיש בהם פחי אשפה, דעת הגר"ש אויערבך (משנב) ביצחק יקרא סי' מג ס"ק כ) שאין זה גורם להיחשב כמבואות המטונפות. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (קונטרס הלכות תפילין ס"א) שפחי אשפה גורמים לרחוב להיחשב כמבואות המטונפות, ובשו"ת אור לציון (חיב פ"ו תשובה יח) חילק שאם גוף הפחים התאכל על ידי האשפה דינם כגוף של רעי (וממילא הרחוב נחשב למטונף), אך אם לא התאכל גוף הפח על ידי האשפה הרי היא נחשבת למכוסה.

14) ולקמן (סי' מג ס"ק כ) כתב שנחלקו אחרונים אם מעיקר הדין מותר לילך עם תפילין במבואות המטונפות, אלא שטוב לכסותן, או שמא יש לכסותן מעיקר הדין. ולענין הרצועות ושלש הכריכות שעל האצבע, כתב לקמן (שם) שהסתפק המחצה"ש אם צריך לכסותן. ובשם הרדב"ז כתב, שאין צריך לכסות את הדל"ת והידי שברצועות, לפי שדרך קשירה הן עשויות ולא דרך כתיבה.

[משנב ס"ק ט]

אין צריך להתעטף בו בביתו, בין שאין דעתו ללבוש קאן⁽¹⁵⁾.

15) מקור דבריו הוא מהמג"א (ס"ק ד), ומשמע שאם דעתו ללבושו בביתו, ובאה הטלית לידו לפני התפילין, צריך להקדימה גם מפני שאין מעבירין על המצוות. והוכיח הש"י חמד (כללים מערכת האל"ף כלל רצג) מדבריו, שדין אין מעבירין על המצוות' שייך גם כשמצוה אחת היא חובת הגוף גמורה והשניה אינה חובת הגוף גמורה, שהרי מצות תפילין חובת הגוף גמורה היא, ואילו מצות ציצית אינה חובה גמורה, שהרי מי שאינו לבוש ארבע כנפות אינו חייב בה.

[משנב ס"ק יז]

כל הקורא קריאת שמע בלי תפילין⁽¹⁶⁾ הרי הוא כאלו מעיד עדות שקר בעצמו ח"ו⁽¹⁷⁾, ופרשו בתוספות, לפי שאומר "ויקשרתם לאות" וגו' ואין קושר⁽¹⁸⁾.

16) ולגבי תפילין דרי"ת, כתב לקמן (סי' לד ס"ק טו) בשם הפמ"ג שיקרא בהן רק פרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע, אבל פרשת ציצית אינו צריך, כיון שכבר תיקן החשש שמעיד עדות שקר כשקרא את שתי הפרשות.

ובתשעה באב כשמניחים תפילין במנחה, כתב לקמן (סי' תקנה ס"ק ה) שלא יקרא או פרשיות קריאת שמע וקדש, כיון שאז אינו זמן קריאת שמע ולכן דינו רק כקורא בתורה, ותשעה באב הרי אסור בתלמוד תורה כל היום.

17) אמנם אם אינו מכוון לצאת ידי חובה בקריאה זו, כתב לקמן (סי' מז ס"ק לג) שאין בזה משום עדות שקר.

ומי שזוהר לקרוא קריאת שמע עם הנץ, כתב בביה"ל לקמן (סי' נח ס"א ד"ה ומצה) שיוהר לקרוא בזמנה סמוך לנץ, אפילו אם אין לו תפילין באותו זמן.

ומי שקורא קריאת שמע קודם התפילה משום שחושש לזמן קריאת שמע של המג"א, כתב הגר"ש אויערבך (שיח הלבנה הע"ב) שאינו חייב להניח תפילין כדי שלא יהיה כמעיד עדות שקר, כיון שרוב העולם נוהג כהגרי"א, אבל אם חושש שיעבור גם את זמן הגרי"א, יניח תפילין. מאידך, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני יום טוב קובץ ענינים עמ' שכתח) שגם מי שקורא לפני סוף זמן קריאת שמע של המג"א יניח תפילין, ורק אם חושש שלא יספיק לפני הזמן גם להניח תפילין, יקרא אז קריאת שמע בלי תפילין, והגרי"ח קניבסקי (ספר זכרון שיח תפלה שאלה ז) כתב, שבאופן זה מוטב שיניח תפילין ויקרא קריאת שמע לפי זמן הגרי"א.

18) וכן האומר פסוק ראשון של שמע וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בלא תפילין, כתב לקמן (סי' סה ס"ק ח, וכעין זה בסי' מז ס"ק לג) לגבי הנכנס לבית הכנסת ומוצא ציבור שקוראים קריאת שמע, שאף על פי שצריך לקרוא עמהם פסוק ראשון, מ"מ לא יכוון לצאת בזה ידי חובה, כדי שלא יהיה כמעיד עדות שקר. וכן מי שנודמו לו תפילין באמצע קריאת שמע, כתב לקמן (סי' סו ס"ק טו) שיניחן מיד, כי בכל תיבה ותיבה של קריאת שמע מצוה שיהיו עליו תפילין.

[משנב ס"ק]

יקרא להקניט אהבת השם יתקבץ בלבבו⁽¹⁹⁾, שלא יהיה קדובר שקר ח"ו⁽²⁰⁾. ודע דלא אמרו בן אלא קשעושה בן במזיד⁽²¹⁾ וכו', בנדאי אין לו לאחר קריאת שמע בזמנה מתמת זה⁽²²⁾.

19) והדרך להגיע לכך, כתב בספרו שמירת הלשון (ח"ב חתימת הספר) שיתבונן בגדולת הבורא ורוממותו שהוא מחיה כל העולמות ובהיפוך קטנות ערך נפשו וזעירותו וזולתו, ואחר כך יכיר

הַלְבוֹת תְּפִילִין סִימָן כה

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה מי שהוא זהיר]

וְכַל־שָׁפָן אִם יִרְצֶה לְהַתְעַשֵּׂף גַם בְּטִלְי־גְדוּל בְּבִיתוֹ⁽²³⁾.

(29) ואפילו לסוברים שאין צורך בברכה זו, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות ח) שאין המברך עובר על איסור ברכה לבטלה בשוגג, כיון שאין בזה ביוזי כלפי שמיא, אלא אדרבה יש בכך משום ריבוי כבוד שמים.

(30) ומי שהפסיק בדיבור מיד לאחר הברכה, כגון שענה עם הציבור לדבר שבקדושה ונזכר שלא אמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', כתב הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה אות מד והע' ה) שיאמר כן כל עוד עסוק הוא בהנחת התפילין, אולם לאחר שהסתלק מהנחת התפילין, שוב אין מקום לאמירה זו.

ומי ששמע קדיש מיד לאחר הברכה, ועליו לענות עם הציבור 'אמן' יהא שמיא רבה, כתב הגרש"ז אויערבך (שם) שאפשר שיכוון בזה גם כנגד 'ברוך שם כבוד מלכותו לולם ועד', וכמו שכתב הרמב"ם (פי"ב מהל' שבועות הי"א): "לפיכך אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה, ימחר מיד וישבח ויפאר ויהדר לו כדי שלא יזכר לבטלה, כיצד, אמר ה', אומר 'ברוך הוא לעולם ועד' או 'גדול הוא ומהולל מאד' וכיוצא בזה", עכ"ל, ומסתבר שאמירת 'יהא שמיא רבה' באופן זה, עולה לשני החיובים גם יחד.

[ביה"ל ד"ה וטוב]

וְאֵין זֶה בְּכָל־לְלוּ גֹרֵם בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, דְּהָא מְקַנְח לְעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי סִפְקָא דְּיִנְיָא⁽³¹⁾.

(31) ומטעם זה כתב במשנ"ב לעיל (סי' ד ס"ק ל) לגבי מי שהיה נעור כל הלילה, שיעשה צרכיו או יטיל מים וישפוף, כדי שעל ידי זה יתחייב לכל הדעות בברכת 'על נטילת ידיים' ובברכת 'אשר יצר'. אמנם לגבי הישן בלילה בטליתו, כתב במשנ"ב לעיל (סי' ח ס"ק מב) שלכתחילה אין נכון שכשיקום יפשטנה על דעת שלא ללבוש תיכף ובכך יתחייב בברכה על הטלית, כיון שלדעת הפוסטים הריהו גורם ברכה שאינה צריכה.

[ביה"ל ד"ה פגע]

כֵּן פִּסֵּק הַשֵּׁי"ו לְקַמֵּן קְסִימָן תְּרַפֵּד סְעִיף קָטָן ד, דְּלֹא קְאָפְדִּיקָם⁽³²⁾ וְכו', וְכִמו שִׁפְתָב בְּמַעֲשֵׂה רַב⁽³³⁾.

(32) שכתב (הל' ברכות ד"ה כתב ה"ר גרשון) לענין קריאת התורה של ראש חודש טבת, שכיון שיש להקדים את הקריאה של ראש חודש לקריאה של חנוכה, אם טעה והתחיל לקרוא בשל חנוכה, צריך להפסיק ולקרוא בשל ראש חודש, והובאו דבריו ברמ"א לקמן (סי' תרפד ג'). והביא האבודרהם ראייה לדבריו, ממה שקיימא לן לענין תפילין, שאם הקדים תפילין של ראש התפילין של יד לא יצא, וצריך להניח כסדר מצוותו, ועל כרחק שיש להפסיק את קיום המצוה כדי לעשות את המצוות כסדרן.

(33) וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תכו ס"ב ד"ה במוצאי שבת) בשם הבי"ח.

וכן לענין דין קדימת ציצית לתפילין, כתב הרמ"א לעיל (סי' א) שאם היה התפילין מומונת בידו ואין בידו ציצית, אינו צריך להמתין עד שתודמן לו ציצית, אלא מניח את התפילין ולכשיביאו לו ציצית ילבושנה. ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (סי' ז), שאין משהים את המצוה, שאף על פי שיעשה אחר כך את המצוה באופן היותר מובחר, מ"מ מצוה בשעתה חביבה. וראה מה שכתבנו שם.

(23) היינו, שגם לדעת השו"ע עדיף שיתעטף בטלית גדול בביתו, אפילו אם הוא זהיר בטלית קטן. וזה שלא כדעת השו"ע הרב (סעיף ה-ו) שכתב שכיון שיש אומרים שיש להקדים תפילין לציצית, לכן ילבש את הטלית קטן בביתו ויניח תפילין, ובטלית גדול יתעטף בבית הכנסת, כדי שיצא ידי חובת כל הדעות.

[משנ"ב ס"ק טו]

עֶקֶר הַמְצָנָה וְקִיּוּמָה תְּלוּיָהּ בְּכַנְנָה שְׂיִכְנֵן בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמְצָנָה⁽²⁴⁾ וְכו', אֶפְלוּ אִם לֹא כֵּן בְּקַל שֶׁלֶם מְצָנָה בְּלִבָּר וְצָא⁽²⁵⁾.

(24) וכפי שיבאר לעיל (סי' ח ס"ק יט), שאף שבכל המצוות די שיכוון שעושה לשם ה' שציוה לעשותה ויצא גם למאן דאמר מצות צריכות כוונה, כמבואר לקמן (סי' ס ס"ק ז), בתפילין יש לימוד מיוחד 'למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאת ה' ממצרים' שיש לכוון את כוונת המצוה, וכן לגבי ציצית וסוכה יש פסוקים שמהם לומדים שיש לכוון בהן את כוונת המצוה.

(25) ובדיעבד אם לא כיוון בפירוש בשעת עשיית המצוה לקיימה, כתב לקמן (שם ס"ק י) בשם החיי אדם, שאם מוכח לפי הענין שעשה כדי לקיים את המצוה יצא ידי חובה. והוסיף בביה"ל שם (סי' ד"ה וכן הלכה), שהוכחה זו היא גם על ידי אמירת הברכה או ההכנה למצוה. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק טז]

לְקִרְוֹת הָאֶרְבֶּע פְּרָשִׁיּוֹת לְאַחַר הַנְּחַת תְּפִילִין⁽²⁶⁾.

(26) ומי שנוהג כן ולא קראן לאחר ההנחה, כתב המחזיק ברכה (קונטרס אחרון סי' לד אות ג) שיאמרן אחר 'עלינו לשבח' קודם שמסיר את התפילין.

[משנ"ב ס"ק כא]

מִשׁוֹם זֶה שֶׁפֶק בְּרָכָה לְבִשְׁלָה⁽²⁷⁾ וְכו', סְבִירָא לָן לְהַלְכָה בְּדַעַת רַבְנֵנוּ תַּסְמָ⁽²⁸⁾, בְּקַל בְּרִיחָא דְּמִלְתָּא לְהוֹצִיא עֲצָמָנוּ מִיָּדֵינוּ כֵּל פְּקָפוּק⁽²⁹⁾ נוֹהֲגִין לִזְמַר 'בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מְלַכְתּוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'⁽³⁰⁾.

(27) ומי שהיה אנוס ולא נודמנו לו תפילין אלא לפני ברכת 'גאל ישראל', כתב לקמן (סי' סו ס"ק מז) שלא יפסיק באמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

ולענין ברכת התפילין כתב שם, שאם לא נודמנו לו תפילין אלא לפני ברכת 'גאל ישראל', יותר נכון שלא יברך אלא ברכת 'להניח תפילין', שהרי בלאו הכי הרבה פוסקים סוברים כן.

(28) ולענין עניית אמן על ברכת 'על מצות תפילין', כתב הפמ"ג (אי"א ס"ק י) שיש להסתפק בכך. ובביה"ל לקמן (סי' רטו ס"ד ד"ה ואסור) כתב שאם אחד מברך כפי דעה שלא הודחה לגמרי מן הפוסקים אין איסור לענות עליה אמן. ומה שכתב במשנ"ב לקמן (סי' מז ס"ק יב) שלא יענה אמן אחר ברכת 'לעסוק בדברי תורה' מכיון שספק אם היא שייכת לברכת 'והערב נא', ביאר הגר"ח קניבסקי (מאיר עז סי' מז ס"ו אות ז ב) שטעמו הוא כדי שלא לגרום הפסק למברך, שיצטרך להמתין עד לאחר עניית האמן.

הלכות תפלין סימן כה

לג באר הגולה

ז מנחות לו
ח לפרוש כשי"י
טורף"י ותקנים
ותשובת הרשב"א
ט תוספות במנחות
לה ויקרא לג

הקדוש-ברוך-הוא (טז) להניח ארבע פרשיות אלו, שיש בהם יחוד שמו ויצאת מצרים, על הדרך כנגד הלב ועל הראש כנגד המח, כדי שזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו, שהם מורים על יחודו ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו, וישעבד להקדוש-ברוך-הוא הנשמה שהיא במח וגם הלב שהוא עקר התאוות והמחשבות, וינהי יזכר הבורא ויזמיע הנאותיו. ויניח של יד (ג) (ג) (יז) תחלה (יח) ויברך (ז) (ז) 'להניח (יט) תפלין' ואתר-כף יניח של ראש, "ולא יברך כי אם ברכה אחת לשתיים: הגה ויש אומרים לברך על של ראש (כ) 'על מצות תפלין' אפלו לא הפסיק בינתיים (הרא"ש הלכות תפלין) (וכן פשט המנהג בבני אשכנז שמברכין (ה) (ה) שתי ברכות. (כא) *וטוב לומר תמיד אחר הברכה השנייה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' (מהר"י בן חביב, אגור סימן לו): ו אס (כב) *פגע בשל

באר היטב

בציצית ותפלין, הרשות בידו לתור, דמי לנדר שנגזר. וכ"ח בפננות שמה"ט לא היה האר"י מי ראשונים מפני שהם היו משכימים קדם אור הבקר, והוא לא רצה לילך לכהכ"ז בלא תפלין. וא"ל היל לצאת מבהכ"ז כשיאיר היום ויניח תפלין? י"ל דאדחכי ויחכי ויגמרו תקלה ברכות השחר, לכן מוטב לבטולי האי נקמי האי. וכתב המ"א וג"ל דצריך התרה. וענן בתשובת נחלת-שבועה סי' ו (ובספר אליהו רבה מביא בשם כנה"ג דאפי' קשיש מבוואות מטנפות יניחם בביתו ויכסה תפלין, וכן משמע בתשובת מ"ע טז ובהר"פ ואתחנן ופ' שלח-ף): עין הרמ"ע מפאנו סי' קב ובתשובת דרכי-נעם חלק א"ח סי' ג שהצריך אם ברכות תפלין צריך להיות מעבד: (ז) להניח תפלין.

שערי תשובה

ושהביא הבאר היטב דה"ה בזה יכול להעביר על של שבת ולקח את של חל ע"ש. וק"ש כתב שלדעת האר"י ז"ל אף שהוא לבוש ט"ק יש ללבש גם סלית-גדול קדם התפלין ע"ש: [ג] תחלה. עבה"ט. וזו שנוהג להניח של"י מלישב ושי"ר מעבד דעת האר"י ז"ל, כתב דבריו נעם שם כיון דלענין דינא נמי אין חובה לברך ברכת תפלין מעבד ולכן אינו ראוי להתמיד לברך מעבד, שלדעת המקבלים הנכון להיות מלישב: [ז] להניח. עבה"ט. במג"א מניח מקרא דמצות ה' ברה, עין בהגהת תוספת שבת ובשערי-אסו"ע על הוריות מ"ש שם בך לא וכשו"ת חתום ב"י סי' א ע"ש: [ה] שתי ברכות. עין בה"ט. וכתב במחזיקי-ברכה: מי ששעה וברך על תפלין של יד על מצות תפלין יצא, ואם הוא מפני אשכנז אם נזכר קדם ההדיוק מברך להניח קדם ההדיוק ג"כ ועל של-ראש מברך על

הלק"ד כדגש, ל"ח. ועל מצות' יש לברך הנאו"ב בפת"ח, ל"ח אות נה וכ"ח המ"א, אבל הש"ו כתב בשם אחיו הר"י הלוי שיאמר הנאו"ב בחולם לשון רבים דהוי תרי מצות דקאי אפרוניהו על של-ראש ושל-יד, דאימא ב"ש תפלה של-יד אינה מעבכת של-ראש אינה מעבכת של-יד. מוכח מזה דב' מצות הם, דאי הוי מצוה א' הוי מעבכות זו את זו כדתנן גבי ציצית ד' ציצית מעבכות זה את זה מפני שהם מצוה אחת, למדיו מזה גבי ציצית מברך 'מצות ציצית' בפתח מפני שהן מצוה אחת ובתפלין מברך 'מצות' בחולם שהן ב' מצות. וה"ה נמי אם אין לו אלא של-ראש לברך בפתח ע"ש: (ה) שתי ברכות. עין הלק"ט ח"א סי' נד:

משנה ברוכה

בהנחתם. כתב הפ"ח בסימן ח טעם לזה, מדכתוב "והנהיך לך לאות על ירך וגו' למען תהנה תורת ה' בפיך כי ביד תזקה הוציאך וגו'". יורה כי עקר המצוה וקיומה תלויה בפננה שישכח בשעת קיום המצוה²⁴. וכתב הפרי"מגדים דמכל מקום בדיעבד אפלו אם לא פנו רק לשם מצוה בלבד יצא²⁵: (טז) להניח ארבע פרשיות. (יז) ויש נוהגים מחמת זה לקרות הארבע פרשיות לאחת הנחת תפלין²⁶, הינו 'קדש' ו'הנהיך פי באך', דשמע ו'הנהיך פי באך' דלאו הכי קורין כל ישראל בשעת קריאת שמע; ובתפלין דרבנו תם יאמר כל הארבע פרשיות, ומנהג יפה הוא [ארה"ח]: (יז) תחלה. (טז) דכתוב וקשרתם וגו' ויחד והיו לטטפת וגו': (יח) ויברך. רוצה לומר קדם ההדיוק ויברך: (יט) תפלין. הלמ"ד (טז) כדגש: (כ) על מצות. בפת"ח תחת הנ"י שהוא לשון יחיד, ולא יאמר בחול"ם שהוא לשון רבים, שהרי לא נתקנה ברכה זו כי אם לתפלין של ראש בלבד, כמו שיתבאר בסימן כו וכן הכריעו (י) רב האחרונים, דלא כט"ז: (כא) וטוב לומר. משום חשש ספק ברכה לבטלה²⁷, כמש"כ בסימן רו. ולא שהוא ספק גמור, דאם-כן איך יברך מספק ברכה לבטלה ויסמך על שיאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, אלא דאנן בני אשכנז סבירא לן להלכה כדעת רבנו תם²⁸, רק (יט) לרוחא דמלתא להוציא עצמנו מידי כל פקפוק²⁹ נוהגין לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד³⁰. ויזהר (ט) מאד שלא לומר ברוך שם רק אחר שיהיה השל-ראש על ראשו כראוי, דאם לא-כן יהיה הפסק בין הברכה להנחה, ויהיה ברכה זו לבטלה בנדאי וצריך לתור ולברך, והעולם נכשלין בזה: ו אס (כב) *פגע וכו'. דוקא פגע

באר הלכה

ותפלין, ועל-כן אם איננו זכיר בטלית-קטן מברך על-ידי-נה ללבש בביתו קדם התפלין השלית-גדול, אבל אם הוא זכיר בטלית-קטן יוכל לצאת כל זה על-ידי השלית-קטן, והשלית-גדול יוכל ללבשו בבית-הכנסת, וכל-ישבן אם ירצה להתעשר גם בטלית-גדול בביתו³¹. [מבואר הרג"מ]: * וטוב וכו'. עין בבאור הגר"א שפסק כהמחבר. ובחושני' ר' עקיבא אינר כתב עצה, שיכונן בעת ברכת להניח: אם תלכה כשיטת רש"י אני מכונן שלא לצאת בברכת להניח על השל-ראש, והוי זה כסח ויכול לברך על של-ראש ונאין זה בכלל גורם ברכה שאינה צריכה, דקא מברך לעשות כן מפני ספקא דדינא³² ועוד טעמים אחרים כמו שכתב בארצות-הסיים]; ויברך קדמו העלת-תמיד וכפי מה שבאר הפרי"מגדים את דבריו, ובארצות-הסיים משום גס'כן שפסקים לעצה זו, אף בפרי"מגדים ראיתי שפסקים על זה [ואין להנהיג כן], ואולי טעמו כדי שלא ירגיל האדם את עצמו לפקפק אחר מנהגו של ישראל שנהגסד על-פי שיטות הרבה מהראשונים: * פגע וכו'. עין במשנה ברורה. כן פסק הש"ו לקמן בסימן תרפ"ד סעיף-קטן ד, דלא באבדורתם³³, והעמיקו הנאון ר' עקיבא אינר בחדישו, וכן פסק הפרי"מגדים, וכן מוכח לכאורה מדברי הגר"א שם בסוף סימן תרפ"ד שם בסוף סעיף ג, שצנן שם על דין הרמ"א משום דאין משיגיחין בתנקה, ולא כתב טעם האבדורתם בעצמו [שהוא כמגן-אברקתה שם], שמע מנה דבתפלין אם עבר ונהיח של-ראש אין צורך לטלקו. ובארצות-הסיים ראיתי שמוצד לפסק באבדורתם, משום דלכתחלה עשה עברה ועבר על מה שאמרו דכל שבין ענין יהיו שפטים, על-כן צריך עשה למתן ולהניח כדיון. ולא נהיך דתלא באמת קנאמ לן דהשלי"י אינו מעבב של-ראש, הרי דבעצם קים בזה השל-ראש מצוהו רק דלא קים המצוה בתקנה, ואין לומר דיסלק השל-ראש ויחדו ויניח ויקים עשה בתקונו, זה אינו, דתלא בכל רגע ורגע שהוא נושא התפלין עליו הוא מקיים בזה מצות השם יתברך, ובודאי אין לנו לומר שישלך עתה המצוה מפניו כדי שאשר כף זקנים יותר מן הפתח. וגדולה מזו אמרו ביבמות לט ע"א שצריך לקטן ליבם ואין ממתינים בגדול על שיכבדו אקרינת הים, אף דבקרא פתיב "והיה הבכור", משום דכל שהוי מצוה לא משהינו, אף דאם היינו ממתינים לא היינו מכשלין על-ידי-נה העשה בנדים רק בגדר שב ואל מעשה; וכל-ישבן כאן שאין

שער הציור

(יז) ב"ח ושל"ה: (טז) גמרא: (טז) אחרונים: (י) אלהי רבה ונדר-הסיים ונצרות-הסיים עין שם שכתב כן בשם הרבה אחרונים, ועין בלבושי-שדר שחוכית שהש"ו בעצמו חולק גס'כן על אחיו: (יט) אלהי רבה: (יט) פרי"מגדים:

מילואים הלכות ציצית סימן כג כד

המשך מעמוד 62

להתעטף, חובה לחנכו בציצית משעה שידוע לאחוז את הציצית בזמן קריאת שמע, ומוכח שההסתכלות היא חלק מהמצוה, שאם לא כן לא היו משערים בה.

7) והוסיף בזה בספרו שמירת הלשון (ח"ב בחתימת הספר פ"ג), שמפשוטות לשון הכתוב משמע שיש בראיית הציצית תועלת להודרו במצוות השם ולא לתור אחר ראיית העינים, ואם כן מה נכון הוא לראות הציצית כמה פעמים ביום, ובפרט כשעולה איזה מחשבה שאינה טהורה על הלב, או איזה שהוא כעס, שאז טוב מאד להסתכל בציצית כדי שיפקע היצר.

[משנ"ב ס"ק ו]

ראייה מביאה לידי זכירה⁶ וזכירה מביאה לידי מעשה?⁷.

6) ולדעת הסמ"ק (סי' כח) והחרדים (פ"י ס"א) הרי זו מצוות עשה מן התורה, וביאר החרדים שם שלומדים מצוות עשה זו מן הכתוב "וראיתם אתו וזכרתם", שראיה מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי מעשה. וכן הובא בסידור הגר"א (עמוד 107), וביסוד ושורש העבודה (שער המזרח פ"ו) כתב כן בדעת רש"י במנחות (מד, א ד"ה בציצית), וכן כתב בשם ר' חיים ויטאל, ובשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"א סי' ג ענף א) כתב שכן משמע ברמ"א לעיל (סי' יז ס"ג) שכתב שקטן היודע

הלכות ציצית סימן כד כה

המשך מעמוד לב

הציצית לפני הנחת התפילין הוא משום ש'מעלין בקודש'. וביאר בשו"ת הר צבי (ח"א סי' ב) את תשובת הביאור הלכה, שכשהמצוה היא בפעולה שחוזן לגופו, יש להקדים את המקודש יותר, אבל כשצריך להתלבש בשתי מצוות הנעשות בגופו וגופו מתעלה על ידן, על כך נאמר ש'מעלין בקודש' ותחילה יכסה עצמו בטלית שהיא כיסוי של מצוה, ואחר כך יניח תפילין שמקשר את עצמו בקשר היחוד והקדושה.

[ביה"ל ד"ה שמעלין]

וכון בזה לתרץ קושיית הש"א והדגול מרובכה¹⁰.

10) קושייתם היא, שהרי לא נאמר דין 'מעלין בקודש' אלא לגבי העלאת הפץ מקדושה קלה לקדושה חמורה, אבל כשיש נדון איזו מן המצוות להקדים, הרי מבואר במשנה (זבחים פ"י מ"ב) שיש להקדים את המקודש יותר, ולא להקדים את הפחות מקודש כדי להיות מן המעלין בקודש, ואם כן כיצד כתב השו"ע שהטעם להקדים לבישת

הלכות תפילין סימן כה

המשך מעמוד 64

איסור אין בזה.

22) ואפילו כשהוא רק ספק שמוא יאחר זמן קריאת שמע, כתב לקמן (סי' נח ס"ק ה) שלא ימתין, אלא יקרא קריאת שמע מיד בלא תפילין. וכשקרא קריאת שמע בלא תפילין ואחר כך הזדמנו לו תפילין, כתב לקמן (שם) שיקרא עמהן קריאת שמע או פרשה אחרת או מזמור תהלים. ומי שלא התפלל שחרית ומתפלל שתי תפילות במנחה, כתב בספרו מנחה ישראל (פ"ו ס"ג) שראוי ונכון להתפלל תפילות אלו עם תפילין, כיון שלא זכה להתפלל שחרית עם תפילין.

רב טוב הבורא עליו בהתמדת טובותיו מיום היותו על הארץ לא לפי מעשיו, ומסתיר עוונותיו מבני אדם ומאריך לו. ואם קשה לו לכוון כוונה זו בשעת קריאת שמע, כתב (שם) שיראה להתבונן בזה לפחות פעם אחת ביום לאחר התפילה, וטוב שיעשה כן לפני האכילה, ככל המצוות שאין לאכול עד שיקיימן.

20) ולענין הקורא קריאת שמע בלא ציצית האם נחשב כמעיד עדות שקר, ראה מה שכתב לעיל סי' כד ס"ק ג, ומה שכתבנו שם.

21) ואם אינו עושה במזיד, כתב לקמן (סי' מו ס"ק לג) שאפילו

הלכות תפילין סימן כז

המשך מעמוד 72

כאן שהלאק בטל לגמרי לעור ונעשה עמו כדבר אחד. והגר"נ קרליץ (חוט שני פסח עמ' שה) הסתפק בזה, ולמעשה היקל רק כשאין בלאק ממעות.

(ח"ה סי' יד) שכיון שנתנהו כדי להגן על הבתים אינו פוסל, וכמו שכתב בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סוף סי' רפח), שכל מה שנעשה כדי לשומרו ולהחזיקו, דינו כמי שנעשה לנאותו ובטל ואינו חוצץ, ובפרט

הלכות תפילין סימן כח

המשך מעמוד לט

וכו', תיק תפילין אסור בשל שעטנז, כמו מטפת ספרים¹⁶.

14) אמנם לעיל (סי' כז ס"ק לב) כתב, שכיון שבתיורה יש יותר קדושה מן הרצועות, אין לכרוך בשעת הנחת התפילין את הרצועות על התיורה, אלא אם כן עושה זאת כדי שלא יווצו התפילין ממקומן (הערת השיח הלכה סי' כז אות כט מ"ב ס"ק לב).

עם הציבור, היה הגר"ח זוננפלד (שביבי אש הל' תפילין) נוהר להניח את השל ראש בתוך התיק קודם שחלץ את של יד, כדי שלא ישכח לאחר מכן ויניח את השל יד בתוך התיק קודם השל ראש.

[משנ"ב ס"ק ט]

אֶלָּא בַּעֲדֵי הַבְּתִים עַל הַתְּתוּרָא¹⁴ וכו', צריך לֶאֱחֹז הַתְּפִלִּין בְּיָדוֹ¹⁵